

DOI: 10.7596/taksad.v11i4.3220

Citation: Kurar, İ. & Kavacık, M. (2022). Alternatif Turizm Kapsamında Likya Yolu ve Rekreasyon Aktiviteleri. *Journal of History Culture and Art Research*, 11(4), 1-23. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v11i4.3220>

Alternatif Turizm Kapsamında Likya Yolu ve Rekreasyon Aktiviteleri

Lycian Way and Recreation Activities Within the Scope of Alternative Tourism

İhsan Kurar¹, Mustafa Kavacık²,

Abstract

The Lycian Way, with a length of 540 km, is the longest walking path detected in Turkey. Considering historically, it was formed by combining the ancient roads connecting the cities of the Lycian League. The purpose of this study is to reveal the alternative tourism potential of the Lycian Way in the framework of SWOT analysis. The alternative tourism potential of the Lycian Way has been disclosed via a case study, which is one of the qualitative research methods. The sample of the research consists of twelve sector representatives. Semi-structured interview forms were used in the research. The data obtained from the face-to-face interviews were analyzed with the "Content Analysis Method" in the NVivo 12 qualitative data editing program. Participant opinions were collected in four categories and 24 codes. The reliability coefficient of the codings was determined as 0.84. As a result of the internal environment analysis; the historical-cultural areas, natural heritage and rich vegetation of the region were determined as strengths; route uncertainty, labor and accommodation problem were determined as weaknesses. In the external environment analysis, inert buildings that can be used for touristic purposes due to migration and geographical inventory are seen as opportunities due to its position as an alternative tourism center. Unconsciousness, trust and seasonal effects are considered as threats.

Keywords: Lycian Way, Alternative Tourism, Recreational Activities, SWOT

¹ Bağımsız Araştırmacı, ORCID: 0000-0001-6259-6725, ihsankurar@hotmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, ORCID: 0000-0003-3782-8154, mustafa.kavacik@erbakan.edu.tr

Öz

Likya Yolu, tarihsel olarak bakıldığında Likya Birliği kentlerini birbirine bağlayan antik yolların birleştirilmesi ile oluşturulmuş 540 km uzunluğunda Türkiye'deki en uzun yürüyüş rotasıdır. Bu çalışmanın amacı Likya Yolu'nun alternatif turizm potansiyelini GZFT analizi yardımıyla ortaya çıkarmaktır. Likya Yolu'nun alternatif turizm potansiyeli nitel araştırma desenlerinden birisi olan örnek olay çalışması aracılığıyla ortaya koyulmuştur. Araştırmanın örneklemini on iki sektör temsilcisinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış mülakat formları kullanılmıştır. Yüz yüze görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi yönetimiyle NVivo 12 nitel veri düzenleme programı aracılığıyla düzenlenmiştir. Katılımcı görüşleri dört kategoride ve 24 kodda toplanmıştır. Kodlamalara ilişkin güvenilirlik katsayısı 0.84 olarak belirlenmiştir. İç çevre analizi sonucunda bölgenin sahip tarihi-kültürel alanlar, doğal miras ve zengin bitki örtüsü güçlü yönler; güzergâh belirsizliği, işgücü ve konaklama sorunu zayıf yönler olarak tespit edilmiştir. Dış çevre analizinde ise alternatif turizm merkezi konumunda olması, göçlerden kaynaklı turistik amaçlı kullanılabilecek âtıl binalar ve coğrafi envanter fırsatlar olarak görülmektedir. Bilinçsizlik, güven ortamı ve mevsimsel etkiler ise tehdit olarak algılanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Likya Yolu, Alternatif Turizm, Rekreatif Faaliyetler, GZFT

Giriş

Turizmin özü insan hareketliliğidir. İkinci dünya savaşı sonrası kitle turizm, SARS salgını sonrası ise rekreasyonel faaliyetlere katılım oranının arttığı tespit edilmiştir (Oran, 2020). Benzer şekilde Covid-19 pandemi süreci farklı turizm türlerini öne çıkartmaktadır. Bu dönemde kişiye özel, ekolojik, sağlıklı yaşam (sudan gelen sağlık-selus per aqua/spa), gurme, yavaş (sakin şehir-slow-city) ve sosyal sorumluluk seyahatleri daha fazla tercih edilmektedir (Özaltın Türker, 2020). Dolayısıyla doğa olayları, ekonomik krizler, pandemi ve savaş gibi nedenlerden dolayı seyahat yasakları, karantinalar ve sınırları kapatma gibi tedbirlerin turizmi olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Bu durum turizm anlayışında farklılıklar meydana getirmektedir (Durgun Kaygısız, 2021).

Alternatif turizm çeşitlerinin öne çıktığı salgın, savaş ve ekonomik kriz dönemlerinde ise kısa süreli seyahatler, kalabalığın daha az olduğu yerler, özel araçlarla seyahat, uzun süreli konaklama, küçük ve butik oteller tercih edilmektedir (Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği [TURSAB], 2020). Kitle turizm hareketlerinin yerini alabilecek bu seyahat eğilimleri aynı zamanda sürdürülebilirliği de desteklemektedir (Bahar ve Çelik İlal, 2020). Dünya Miras Komitesi tarafından 1994 yılında doğal ve kültürel miras değerlerinin tanınırlığını ve sürdürülebilirliğini sağlamak üzere ise on dört kategori (hac rotaları, ticaret yolları, kanallar, demiryolları, göç, kölelik, taşımacılık ve ulaşım, vb.) belirlenmiştir (Turgut Gültekin ve Çetin, 2019). Bu bağlamda Türkiye'de işaretlenmiş yirmi üç kültür ve yürüyüş rotasından biri olan Likya Yolu Kate Clow tarafından 1999 yılında işaretlenen ve hizmete açılan ilk kültür rotasıdır (Tüzün, 2019). Fethiye'den Antalya'ya kadar uzanan Likya Yolu eşi çok az görülebilir kültürel,

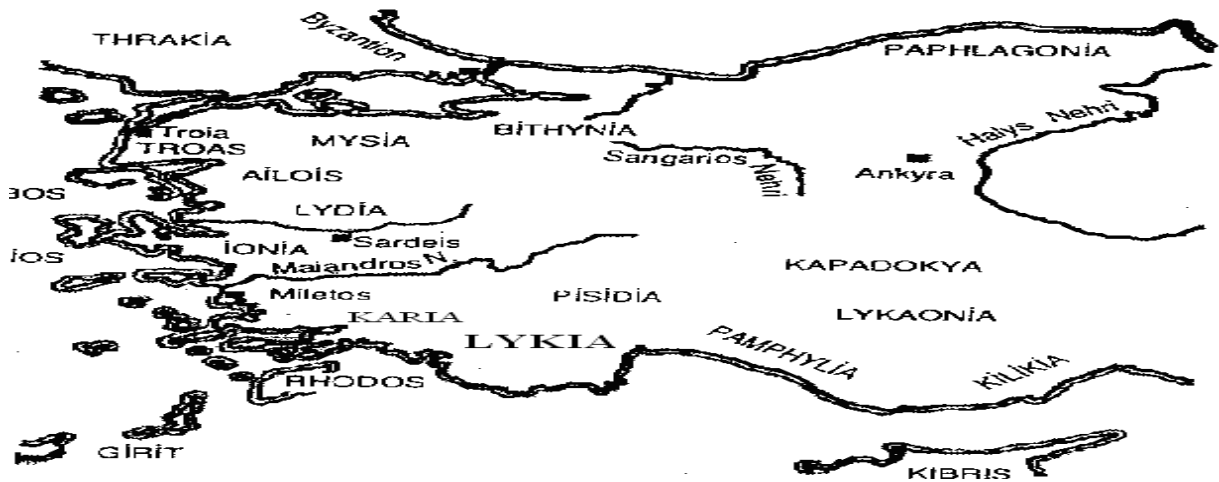
arkeolojik, doğal ve tarihsel olarak zengin arz kaynaklarına sahiptir (Tütüncü vd., 2020). Yürüyüş yolunu baştan sona tamamlamak yaklaşık bir ay sürmektedir. Yürüyüşçüler genellikle programı ikiye bölerek farklı zamanlarda 15'er günlük turlar halinde tamamlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı Likya Yolu'nun alternatif turizm potansiyelini GZFT analizi yardımıyla ortaya çıkarmaktır. Böylelikle hem turizm çeşitlenmesi yoluyla alternatif turizme katkı sağlanmak hem de ülkenin tanıtımı yapılarak, rota üzerindeki doğal kaynakların, tarihi ve kültürel alanların korunmasına yönelik gerçekleştirilecek turizm planlamasına katkı bulunulmak istenmektedir. Bölgenin sahip olduğu potansiyelin bilinmesi ise Antalya ve Türkiye'nin hedeflerine uygun stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Likya Birliği

Likya, Fethiye ve Antalya arasındaki güney kıyılarında bir çıkıntı olan Teke Yarımadası'nın tarihi adıdır (Clow, 2019). Bölge olarak Antalya'nın batısını, Muğla'nın güneydoğusunu ve Denizli ile Burdur'un güneyini kapsamaktadır (Tüzün, 2019). Likya Birliği, coğrafi olarak Batı Likya (Tlos, Pınara, Ksanthos ve Patara), Orta Likya (Myra), Doğu Likya (Olympos) ve Kuzey Likya olarak dört bölgeye ayrılmaktadır (Yazıcı, 2019).

Günümüz modern yerleşimleri Fethiye, Kaş, Demre, Kumluca, Kemer, Elmalı, Altınyayla ve Gölhisar ilçeleri bu topraklar üzerindedir (Yazıcı, 2019). Tarihsel olarak sınırları batıda Dalaman Çayı doğuda bugünkü Kemer ile sınırlıdır. En kuzeyi Burdur'un Gölhisar ilçesidir. Batısında Karia, doğusunda Pamphylia, kuzey doğuda Pisidia ve kuzeyde Phrygia ile Toros (Taurus) sıradağları bulunmaktadır (Şenel, 2021).

Şekil 1 Likya Birliği/Bölgesi Haritası (Türk vd., 2008)

M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'nun güneybatısında yaşayan ve Doğu Akdeniz'de denizcilikte (ve korsanlıkta) gelişmiş olan Hint-Avrupa kökenli Luvi halkının (Lukka, Lukku veya Ruwku), Likyalıların atası olduğu kabul edilmektedir. Likyalılar, kendilerini farklı isimlerle dillendirmektedir. Bölge insanı Likya (Lykia) dilindeki yazıtlarda Trmmli, Trmmili ya da Termili, ülke ise Trmmisa adıyla yer almaktadır (Sarı, 2007).

Luk sözcüğü; Luvi ve Latince ışık anlamlarına, Likya kelimesi ise Helenik söyleyişte Işık Ülkesi ya da Güneş'in Ülkesi anlamına (Çevik, 2011), Hellen dilinde ise kurt anlamına gelen lykos sözcüğüne bağlanmaktadır (Clow, 2019). Likya bölgesinden çıkarılan 5. yüzyıldan kalma yazıtlarda 29 harf olan alfabesine ve çıkarılan seslere bakıldığında Luvi lehçesinden ortaya çıktığı görüşüne yer verilmektedir (Tüzün 2019). Uygarlığa ait bilgiler antik çağın Hitit, Mısır, Grek ve Roma dokümanlarından bilinmektedir. Bu belgeler incelendiğinde Likya halkının M.Ö. 3000 yılının ikinci yarısında Anadolu'ya geldiği ve iki bin yıl boyunca Güney Anadolu bölgesinde yaşadığını göstermektedir (Şenel, 2021).

Likya Birliği, siyasi tarih açısından ilk birleşik devletler cumhuriyetinin kurulduğu yer olarak bilinmektedir. Likya Birliği, Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) ilişkin hazırlanan seksen beş federalist belgede üç kez geçmektedir (Hamilton, Jay ve Madison, 1961). Bu belgeler aracılığıyla hem ABD Anayasasına hem de ABD'nin oluşum tarihine girdiği görülmektedir (Bernstein, 2005). Likya Birliği farklı kentlerden bir araya gelmiş olmasına rağmen ortak bir kültür yaratmış (anaerkil ve özgürlükçü toplumsal yapı) var oldukları sürece de bunu paylaşıp yaşatmışlardır (Aydın, 2006).

Birliğin toplam nüfusu 200.000 ve her kentte 5.000 dolayında nüfus barınmaktadır. Üye kentlere çeşitli sosyal (toprak satın alma, ticaret yapma, evlenme vb.) ve ortak savunma hakları verilirken, halkın seçim hakkı yalnızca yaşadığı kentte verilmektedir. Çünkü Likya parlamentosu, kentlerin büyüklüğü ve nüfus oranına göre belirlenen temsilci sayısı ile oluşturulmaktadır. Örneğin, Tlos, Myra, Olympos, Pınara, Patara ve Ksanthos kentleri üç oya sahip altı büyük kenttir (Yazıcı, 2019). Bu yönüyle de bugünkü Avrupa Birliğine benzetilmektedir (Tüzün, 2019).

Likyalılar Persler, Makedonlar ve Romalılar gibi çeşitli halklar tarafından işgal edilmiş ve kontrol altına alınmıştır. Birliğin en eski yerleşim yerleri Erken Bronz Çağı'na (M.Ö. 2600-2200) ait Elmalı yakınlarıdır (Türk vd., 2008). M.Ö. 14. yüzyılın ortalarında Hititler tarafından işgal edilmiştir. M.Ö. 13. yüzyılda Troialılar'ın müttefiki olarak Akhalarca kuşatmasına karşı savaşmışlardır. M.Ö. 545'te Pers ordusu tarafından işgal edilmiştir (Ünal, 2010). Bu dönemde kültürler arasındaki etkileşim sanat akımlarına da yansımıştır (Yazıcı, 2019). M.Ö. 333 yılında Büyük İskender, M.Ö. 310 yılında Mısır Kralı ve M.Ö. 190 yılında Romalılar tarafından ele geçirilmiştir. Ancak Likya M.S. 43 yılında Roma İmparatorluğu tarafından özerk bölge ilan edilmiştir (Çevik, 2011).

Likya dini olarak Hitit-Luvi, Frig ve Hellen inanışlarından etkilenmiştir (Yazıcı, 2019). İlk defa Hıristiyanlıkla M.S. 53-57 yılları arasında Aziz Paulus'un Myra ve Patara'yı ziyaretiyle karşılaşmışlardır. Bunun yanı sıra bölgenin İslamlaştırılması ve vergiye bağlanması amacıyla M.S. 7. yüzyıldan itibaren başlayan Arap akınları sonucu M.S. 802 yılında Abbasiler tarafından ele geçirilmiştir. İslamiyet ile bu dönemde karşılaşmıştır. Bölge, M.S. 10 yüzyılda Bizans, M.S. 1155'te Selçuklu ve 1204'ten sonra Türklerin eline geçmiştir (Şenel, 2021).

Likya Yolu Yürüyüş Etapları

Likya Yolu tamamının yürünmesi 30-33 gün süren, 540 km uzunluğunda, yirmi üç Likya Birliğine üye kentleri birbirine bağlayan ve 28 bölümden oluşan bir ticaret yolu konumundadır (Yazıcı, 2019). Mevsimsel etkiler sebebiyle sezon zamanı olarak Mart-Haziran ve Eylül-Ekim dönemleri olarak belirlenmiştir. Ancak Şubat-Haziran ve Eylül-Kasım arası kısa bölümler yürüyüşe elverişlidir (Clow, 2019).

Tablo 1. Likya Yolu Yürüyüş Etapları

<p>1. Etap: Fethiye-Ovacık-Faralya</p>	<p>2. Etap: Faralya-Kabak Koyu</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>32 km/12-13 sa/250-750 mt/Orta Alt</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Fethiye, Karakeçiler, Küllük, Kayaköy, Ovacık, Fethiye Kalesi, Pırnaltepe Seyir Terası, Amyntas Antik Kaya Mezarı, Kayaköy Erkek Okulu, Kilise ve Kalesi, Kozağaç ve Kirme.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Doğa Yürüyüşü, Olta Balıkçılığı, Tekne Turları, Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme, Plaj (Belcekız), Manzara (Ölüdeniz, Babadağ), Müze ve Ören Yerleri.</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>7 km/3-4 sa/600-0 mt/Kolay</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Babadağ, Tarihi Su Sarnıcı ve Değirmenleri, Kelebekler Vadisi, Aladere Vadisi, Boncuklu Koyu, Güldürümsü Şelalesi. Anıt Mezarlar (Dikme tipi)</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme, Yüzme, Yamaç Paraşütü, Botanik Turizmi, Doğa Yürüyüşü, Kelebek Gözlemciliği, Keşif Yürüyüşü ve Dağcılık (Tırmanma).</p>
<p>3. Etap: Kabak Koyu-Alınca</p>	<p>4. Etap: Alınca-Sancaklı-Sidyama-Bel</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>9 km/ 2-3 sa/ 0-750 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Delikkaya, Sancaklı Tepe, Üç Tepe, Osmanlı Dönemi Su Sarnıcı, Antik Taş Binalar, Bungalov Evler ve Aladere Şelalesi, Karstik Kireç Taşları.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Fotoğraf Çekme, Doğa Yürüyüşleri, Dağ Tırmanışı, Manzara (Yedi Burunlar, Kabak Koyu).</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>29 km/15-17 sa/750-4000 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Eren Dağı, Cennet Koyu, Korsan Koyu, Taş Teras, Kalabantina, Pınara, Eğri Kaya, Avlankara Dağı, Dodurga Köyü ve Sidyama Antik Kenti.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Plaj, Dağcılık (Tırmanma), Su Sporları, Su Altı Dalış, Fotoğraf Çekme, Manzara (Yedi Burunlar, Karaağaç, Babadağ, Zeytin Ağacı (Bin Yaş)).</p>
<p>5. Etap: Bel-Gavurağılı-Pydnai</p>	<p>6. Etap: Pydnai-Kınık/Ksantos</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>15 km/7-8 sa/750-0 mt/Orta-Zor</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Belceğiz Harabeleri, Pydnai Kalesi, Kocabucakbağı, Avlancık Tepesi, Antik Dönem Su Sarnıcı, Sandık Dağı, Likya Sınır Yazıtı, Özlen Çayı/Karadere. Poligonel Taş İşçilik Yapıları.</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>14 km/4-5 sa/0-200 mt/Orta Alt</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Ksantos Yazıtı, Letoon, Üç Tapınak (Leto, Apollo, Artemis) ve Bizans Dönemi Harabeleri, Büyük İskender Yazıtı, Aslanlı Mezar, Harpy ve Nereid Anıt Mezarı, Eşen Çayı, Antik Duvar (11 Dikdörtgen Kuleli),</p>

<p>Rekreasyon</p> <p>Fotoğraf Çekme, Doğa Yürüyüşü, Dağcılık (Tırmanma), Manzara (Zeytin Burnu ve Karadere Sahili), Çadır Kampı.</p>	<p>Rekreasyon</p> <p>Fotoğraf Çekme, Doğa Yürüyüşü, Dağcılık (Tırmanma), Çadır Kampı, Patara Plajı, Manzara (Kınık Ovası).</p>
<p>7. Etap: Kınık/Ksantos-Üzümlü</p>	<p>8. Etap: Üzümlü/Gelemiş-Patara</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>16 km/6-7 sa/60-400 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>İnpınar, Çavdır, Çayköy ve Üzümlü Köyü. Göldağ Antik Dönem İşlemeli Kaya Mezarları, Su Kemerleri ve Değirmeni, Saklıkent Kanyonu, Alidere ve Kısık Vadisi, Roma Köprüsü. Antik Dönem Su Kemeri, Tapınak Mezarları, Kent Caddesi (Tiyatro, Mermerli İyonik Sütunlu).</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Piknik, Çadır Kampı ve Rekreasyonel Yaylacılık.</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>30 km/6-7 sa/240-30 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Akbel, Bezirgân, Sarnıçbaşı, Gelemiş ve Delikkemer. Patara (Pttara) Antik Kenti, Üç Kemerli Kent Kapısı (Mattius Madestus), Granarium ve Antik Dönem Fener (Deniz Feneri) Harabeleri, Patara Meclis Binası, Noel Baba/Aziz Nikolas.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme ve Rekreasyonel Yaylacılık, Manzara (Akdeniz).</p>
<p>9. Etap: Gelemiş-Patara/Kalkan</p>	<p>10. Etap: Kalkan-Sarıbelen</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>14 km/4-5 sa/40-800 mt/Orta Üst</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Yalı Burun ve Kalkan (Kalamaki). Antik Dönem Taş Kulübeler ve Anıt (Stadiasmus Patarensis/Monumemtum Patarense, Miliarium Lyciae), Çatal Adalar, Fırnaz ve Kalamar Koyu.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme, Rekreasyonel Yaylacılık.</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>11 km/8-9 sa/0-800 mt/Orta Üst</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Bezirgân Yaylası, Antik Dönem Kaya ve Ahşap Tahıl Ambarları, Bezirgân Ovası, Osmanlı Dönem Su Sarnıcı.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme, Rekreasyonel Yaylacılık, Dağ Tırmanışı, Manzara (Sarnıçbaşı, Kalkan Sahili).</p>
<p>11. Etap: Sarıbelen-Gökçeören</p>	<p>12. Etap: Gökçeören-Phellos-Kaş</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>13-14 km/6 sa/800-950 mt/Kolay</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>30 km/11-12 sa/810-10 mt/Orta Üst (Zorlu)</p>

<p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Bezirgân, Alkaya, Alaman Düzlüğü ve Gökçeören. Roma Dönemi Taş Lahit, Seroi/Seyret Antik Dönem Harabeleri (Mezar ve Duvar Kalıntıları), Kaputaş Sahili ve Kanyonu.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme, Rekreasyonel Yaylacılık.</p>	<p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Çukurbağ. Dereköy Vadisi, Antik Dönem Kenti Phellos, Bizans Dönemi Oyma, Antik Dönem Kemerli Su Sarnıcı, Antiphellos (Kaş), Antik Dönem Yer Altı Depoları.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır kampı, Fotoğraf Çekme, Dağ Tırmanışı, Manzara (Felen Dağı, Meis Adası ve Girdavlı).</p>
<p>13. Etap: Kaş-Boğazcık</p>	<p>14. Etap: Boğazcık-Üçağz</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>21 km/9-11 sa/0-350 mt/Orta Zorlu</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Üzümlü, Ufakdere, Okçuöldüğü, Fakdere, Dinek Tepe, Limanağzı ve Kaş (Andifli). Antik Dönem Kaya Mezarları (Pylon), Su Sarnıcı, Roma Dönemi Gözetleme Kuleleri, Apollonia Antik Kenti (Tiyatro, Hamam ve Heroon Prizmal Gövdeli Anıt). Helenistik Dönem (Kilise, Kule ve Taş Blokları), Roma Lahdi ve Antik Dönem Su Kuyuları.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme, Manzara (Kekova, Çoban Plajı, Meis ve Körmen Adası, Aperlai).</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>16 km/8-10 sa/0-350 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Boğazcık (Barak Köyü), Azanlı Tepe ve Asar Koyu. Aparlai (Akarsu Boğazı) Antik Kenti, Simena Antik Kenti, Apollonia Antik Kenti (Kaya Mezarları, Lahit, Dibek). Teimussaa ve Simena Harabeleri (Semerdam (beşik) Çatılı Lahitler, Antik Tiyatro). Batık Şehir (Üçağz, Kekova/ Kakava). Roma ve Bizans Dönemi Yazıtlar.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Rekreasyonel Dalış, Manzara (Kılınçlı ya da Sıcak Köyü, Yarımadası ve Sahili, Üçağz Köyü, Kekova Adası, Yassıca Tepesi, Piynar Meşesi).</p>
<p>15. Etap: Üçağz-Kale&Demre</p>	<p>16. Etap: Çayağzı-Gürses-Demre/Myra</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>14 km/7-8 sa/0-80 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Simena (Kaleköy) Kalesi ve Kaya Mezarları, Roma Kulesi, Ceneviz Kalesi, Istlada Antik Kenti, Taş Sarnıç, Demre Çayı, Myra Ören Yeri (Andriake/Çayağzı), Agora/Plakoma Antik Kenti, Sarnıç ve Hadrianus Granarium (Tahıl Siloları), Nymphaeum (Anıtsal Çeşme), Noel Baba Kilisesi ve Müzesi.</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>33 km/12-14 sa/10-450 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Trysa Tepesi, Trebendai, Trysa Antik Kenti (4. Yüzyıl Din Merkez). Soura (Kehanet Tören Yeri, Apollon Tapınağı, Surias Mabedi, Rahip Evi ve Rasat Kuleleri), Myra (Myrı) Antik Kenti (11. Yüzyıl gözetleme kulesi), Hoyran Antik Kenti, Horozlu/Ta Anıt Mezarı, Hoyran Antik Su Havuzları, Divre Obruğu (Oda Mezarlar).</p>

<p>Rekreasyon</p> <p>Fotoğraf Çekme, Yüzme (Çakıl Plajı), Antik Kent Ziyaretleri.</p>	<p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme, Manzara (Karağmelik/Kalemlik) Deresi, Trysa, Herimle Mevkisi, Kekova Adası ve Çevresi).</p>
<p>17. Etap: Demre/Myra-Finike</p>	<p>18. Etap: Finike-Karaöz</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>41 km/16-18 sa/1750-10 mt/Orta Üst</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Finike (Phoinikos), Belören (Muskar), Avlağıgediği Alakilise ve Belos Harabeleri (Roma ve Bizans Dönemi Bina, Şapel, Sarnıç ve Üzüm Cendereleri, Yunan Yazıtları, Lotus Yapraklı Sütün Başlıkları). Asarbelen Sit Alanı, Üç Yapraklı Yonca (Triconchos), Akantos ve Malta Haç Süslemeli Lahit Kapaklar, Dikmen Tepesi, Karkabo Bizans Köyü, Üç Nefli Kilise, Baş Melek Cebrail Yazısı.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Dağcılık, Çadır Kampı, Rekreasyonel Yaylacılık, Fotoğraf Çekme, Manzara (Alakilise Vadisi, Dinek Tepe, Demre Çayı, Kırkmerdiven, Demre, Kekova, Üçağız, Masikyotas Dağları).</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>32 km/8-9 sa/0-20 mt/Orta Alt</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Arykanda, Rhodiopolis, Limyra, Alakır Çayı, Mavikent, Papaz Koyu ve İskelesi, Karaöz, Gagai Antik Kenti (Roma ve Ortaçağ Kiliseleri ile Antik Kalıntılar). İlk çağ surları ve Bizans dönemi surlar. Antik Dönem Su Havzası, Latin Haç, Antik Kuyu ve Süslemeli Taşlar. Tavus Kuşu Kabartması, Dinek Tepe (Yüksek Kaideli ve Semerdam Çatılı Mezar Giriş Uçları, Yazıtlı Bir Panel, Su Kemerleri ve Hamamlar). Gök liman.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Yüzme, Çadır Kampı, Fotoğraf Çekme, Manzara (Papaz Koyu, Sahil).</p>
<p>19. Etap: Karaöz-Adrasan</p>	<p>20. Etap: Adrasan-Çıralı</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>24 km/8-9 sa/5-350 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Bizans Harabeleri, Melanippe/Korsan Koyu ve Antik Kenti. Gelidonya (Taşlıkburnu) Feneri, Eren ve Markiz Tepe, Şıldanlar (Beşadalar), Sulu Ada, Gavurharman Beli. Adatepe.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Fotoğraf Çekme, Doğa Çalışmaları, Gününbirlik Yürüyüş, Yüzme (Turkuaz Renk Deniz), Manzara (Beşadalar ve Kelleci Burnu).</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>17 km/7-8 sa/5-650 mt/Orta</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Musa Dağı, Phoenikos (Yukarı Olympos), Agora (Kilise, Şapel ve Hamam), Olympos Antik Şehri, Olympos, Çıralı, Göynük Vadisi, Beycik ve Gedelme, Kemer Kanyonu, Nekropolis, Çıralı Harabeleri.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Doğa Çalışmaları, Fotoğraf Çekme, Yüzme, Manzara (Çavuşköy, Yeşilköy, Akçay Deresi).</p>
<p>21. Etap: Çıralı-Beycik</p>	<p>22. Etap: Beycik-Yukarı Kuzdere-Gedelme</p>

<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>18 km/7-8 sa/0-800 mt/Orta Üst</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Sonsuz Ateş (Chimaera/Yanartaş)-Maden Koyu, Arapyalı Tepesi, Bizans Kilisesi ve Kulesi, Ulupınar, Beycik, Tekirova, Alacasu Koyu ve Karataşlar (Şeytan Kayalar).</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Günübirlik Yürüyüş, Rekreasyonel Yaylacılık, Fotoğraf Çekme, Doğa Çalışmaları, Çadır Kampı, Manzara (Böğürtlenli Tepe, Tahtalı Dağı, Boncuk Koyu ve Panoramik Çıralı Manzarası).</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>23 km/8-9,5 sa/620-1800 mt/Orta Üst</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Tahtalı Dağı (Olympos), Kemer, Alakır ve Çandır Çayı Vadisi, Kızlar Sivrisi, Kuzdere Yaylası, Faselis, Sundance, Bizans Kilisesi, Agora, Tiyatro, Kemer Kanyonu, Emzik Çeşme, Erenkolu/ Aşit.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Rekreasyonel Yaylacılık, Fotoğraf Çekme, Doğa Çalışmaları, Tırmanma, Çadır Kampı.</p>
<p>23. Etap: Gedelme-Göynük Yayla</p>	<p>24. Etap: Göynük Yayla- Göynük</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>11 km/4-4.5 sa/600-900 mt/Orta Alt</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Gedelme (Tahıl ve Hububat Çukuru), Ceneviz Kalesi, Meşe Çukuru, Peynir Deliği Mağarası, Asar Tepe, Göynük Yaylası, Roma Köprüsü, Tekirova, Phaselis Antik Kenti, Hadrian Su Yolu Kapısı, Arapyaylası.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Fotoğraf Çekme, Doğa Çalışmaları, Rekreasyonel Yaylacılık, Çadır Kampı ve Ekopark Ziyareti, Manzara (Tahtalı Dağı).</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>19 km/7-8 sa/800-20 mt/Zor</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Göynük Vadisi, Kanyonu, Çayı, Yaylası ve Köyü. Haydar ve Çamıklar Mevki, Velisuyu Pınarı, Dereboğazı, Alayapı Beli, Çobanyatğı, Pelitçi Boğazı., Maden/Atbükü (Boncuklu) Koyu, Kesmeçay Vadisi.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Rekreasyonel Kürek (Kano), Piknik, Çadır Kampı ve Fotoğraf Çekme.</p>
<p>25. Etap: Göynük-Hisarçandır-Çitdibi</p>	<p>26. Etap: Çitdibi-Geyikbayırı</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>37 km/14-16 sa/600-900 mt/Orta Alt</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Sarıçınar, Solkun ve Elmayanı Pınarı. Hüdacık Sırtı, Bereket (Tunç) Dağı ve Göynük Milli Parkı. Üçsöğüt, Kaşçağız ve Palaz Yaylası. Geyik Sivrisi Dağı, Hisarçandır. Çandır Vadisi ve Kalesi</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>18 km/7-8 sa/500-1300 mt/Orta Üst</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Ziyaret ve Katran Dağı, Trebenna ve Typalia Antik Kenti, Kitanaura (Saraycık), Hadrianus Yazıtı, Bizans Bazilikası, Roma Hamamları, Geyikbayırı ve Feslekan Yaylası.</p>

<p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı ve Fotoğraf Çekme, Dağcılık (Tırmanma), Manzara (Yuvarlak Kule, Palaz Yaylası).</p>	<p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Dağcılık (Tırmanma), Manzara (Konyaaltı Sahili ve Tünektepe).</p>
<p>27. Etap: Elmayanı Yaylası- Sarısu/Konyaaltı</p>	<p>28. Etap: Geyikbayırı-Aşağı Kahraman</p>
<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>25 km/10-12 sa/Orta alt</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Üçsöğüt Yaylası, Palamut Beli, Domuzdurağı Çeşmesi, Gedeller, Onabara Antik Kenti, Kabacatepe, Cennet Mevkisi, Sıçan Adası, Deveboynu Beli.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Çadır Kampı, Manzara.</p>	<p>Mesafe/Süre/Yükselti/ Zorluk</p> <p>24 km/7-8 sa/Zor</p> <p>Tarihi & Kültürel Alanlar</p> <p>Neapolis (Yeni Kent) Peripolionu Antik Kenti (Bizans Dönemi Kalıntıları), Keltepe, Geyiksivrisi, Arnavut Boğazı ve Mevkisi, Doyran Göleti, Doyran Göleti, Gedik Geçşi.</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Manzara (Beydağları, Kocaboğaz ve Sivri Dağı).</p>

Kaynak: Yazıcı, 2019; Tüzün, 2019; Clow, 2019; Şenel, 2021 kaynaklarından araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Likya Yolu parkur zorlukları kişiden kişiye değişmektedir. Kolay etaplar çoğunlukla düz ve hemen her yaş seviyesinde yürünebilir yollardır. Orta seviye yollar kondisyon ve yürüyüş alışkanlığı gerektirir. Zorlu etaplarda yürüyüş süresi uzun, su kaynakları kısıtlı, GPS/Telefon desteği gerekir. Zor etaplarda inişler ve çıkışlar 2000 metre yüksekliğe kadar çıkmaktadır. Çok zor etaplarda ise yükseklik 3000 metre üzerinde ve patikalar belirgin değildir (Tüzün, 2019). Likya tarihiyle ilgili bilgiler birliğe ait kentlerin sınır taşlarından ve mezar anıtlardan elde edilebilir. Ancak en güvenilir bilgiler Hitit ve Mısır kaynaklarıdır (Yazıcı, 2019). Likya yolu içerisinde birçok alternatif turizm (yayla turizmi, dağcılık ve dağ turizmi, akarsu turizmi vb.) tipini barındıran ve her bir etapta yerel halka ve turiste birçok faaliyet imkânı sunan tarihi ve kültürel değerleri olan yürüyüş yolu konumundadır (Clow, 2019).

Rekreasyon ve Alternatif Turizm Arasındaki İlişki

İnsanlar doğa yürüyüşü gibi rekreasyonel faaliyetlere stres veya gerginlik atmak gibi bir takım psikolojik sonuçlar elde etmek amacıyla (Manfredo vd., 1996) katıldıkları için rekreasyonel faaliyetler kişi merkezlidir. Bunlar aynı zamanda kendini gerçekleştirme, heyecanlanma ve dinlenme gibi itme faktörleridir (Gnoth, 1997). Bununla birlikte rekreasyonel faaliyetler kişinin kendisi olması, yeteneğini ifade etmesi ve potansiyelini ortaya koymasıyla da ilgilidir (Payne vd., 2002). Bu yönüyle insanlarla rekreasyonel alanlar arasında bir bağ olduğu söylenebilir. Rekreasyonel alanlar aynı zamanda turizm bölgesinin sahip olduğu deniz-kum-güneş veya dış cazibeler olarak görülen çekme faktörleridir. Farklı bir ifadeyle şehir parkları, spor tesisleri, yüzme havuzları, göletler, şehir parkları, bisiklet ve yürüyüş yolları yer merkezli nesnel ölçütler olarak görülmektedir (Lloyd ve Auld, 2002).

Turizm sürekli olarak boş zamanın özel bir formu olarak görülmektedir. Rekreasyonun ise boş zamanda gerçekleşen bir deneyim olması, turizmin doğasının da çoğunlukla rekreasyonel olması, rekreasyonun boş zaman alanına dâhil edildiğini göstermektedir (Chang, 2009). Rekreasyon faaliyetleri sadece boş

zamanla ilgiliyken, turizm faaliyetleri hem çalışma hem de boş zamanla ilgilidir. Bununla birlikte turizm faaliyetleri bir yer değiştirme hareketiyken, rekreasyon faaliyetleri için böyle bir zorunluluk yoktur (Demir ve Çevirgen, 2006). Bu bağlamda turist bir değişim yaşamak amacıyla gönüllü olarak evinden uzakta bir yeri geçici olarak ziyaret eden ve geçici boş vakti olan kişidir (Smith vd., 2010). Aslında bu tanım, Cohen (1974)'in turizmin boş zaman aktivitesinin bir şekli olduğu görüşünü desteklemektedir.

Günümüzde turistler plaj, su sporları, tarihi ve kültürel alanlarda bulunma, sağlık ve güzellik merkezlerinde yer alma, tırmanma, dağcılık ve doğa yürüyüşü yapma gibi farklı amaçlarla alternatif turizm aktivitelerine katılmaktadır (Aksu ve Kayabalı, 2006). Araştırmalar turist beklentilerinin klasik (deniz-kum-güneş) turizmden uzak, yapısı bozulmamış, gösterişli olmayan tesisler ve temiz bir çevrede doğaya dayalı tatil olarak değiştiğini göstermektedir (Öztürkmen, 2012; Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı [BAKA], 2012). Bu nedenle ülkeler turizm çeşitlendirilmesi yoluyla hem turist sayısını artırma hem de turizmin tüm yıla yayılmasını sağlamak için sahip olduğu doğal alanları, tarihi ve kültürel değerleri turizme kazandırarak karlı bir ekonomi politikasına dönüştürme yoluna gitmektedir (Gürsoy, 2015).

Turizm doğal ve kültürel kaynaklara bağlıdır. Bu nedenle klasik turizm anlayışından doğa ve kültür turizmine yönelen turizm talebi yeni turizm bölgelerinin turizme kazandırılmasını gerekli kılmaktadır (Durgun, 2007). Turizm bölgeleri ise ancak alternatif turizm ve mevcut ürünlerin farklı bir yönetim anlayışıyla pazara sunulması ya da turistik ürün çeşitlendirmesi yoluyla turizme kazandırılabilir (Coşar, 2014).

Turizm bölgelerinin ve kaynaklarının zarar gördüğü bir ortamda sürdürülebilir turizmden söz edilemez. Dolayısıyla turizmde sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanması ancak doğal, tarihi, kültürel kaynakların, ekolojik ve biyolojik çeşitliliğin korunmasıyla gerçekleştirilebilir (Demir ve Çevirgen, 2006). Sürdürülebilir turizm gelişiminin de ise yerel halkın ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak aktif bir şekilde sürece dâhil olması gerekir. Çünkü turizm boş zamanlarda gerçekleşen bir şeydir. Turizm aynı zamanda seyahat ve dolayısıyla turist adına yapılan bir aktivite anlamına geldiği için, o zaman mantıken boş zaman ve rekreasyonun bir parçasıdır (Butler, 1968). Turizm bölgelerinde yerel halk tarafından gerçekleştirilen faaliyetler rekreasyonel deneyim, gezginler ise turistik deneyim yaşamaktadır. Dolayısıyla yerel halk tarafından desteklenmeyen turizm plan ve politikaları turistik ürünün yaşam eğrisi üzerindeki evreleri hızlı bir şekilde geçmesine sebep olacaktır. Bu nedenle sahiplenip, koruma, bilgilendirme ve tanıtım aracılığıyla kent dokusundan geriye kalanların gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmalıdır.

Yöntem

Nitel araştırmaların en belirgin özelliklerinden bir tanesi olay ya da davranışlar üzerine yoğunlaşarak araştırmaların sürdürülmesidir. Böylece dış dünyayı ayrıntılı bir şekilde gözlemleyerek daha soyut fikirlere, kavramlara veya genellemelere ulaşılabilir (Şencan, 2005). Ancak nitel araştırma bulgularının genellemesi oldukça güçtür (Frankel ve Wallen, 2006; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu nedenle araştırma örnekleme amaçlı/kasıtlı olarak belirlenir. Farklı bir ifadeyle araştırmacılar derinlemesine bilgi edinmek istedikleri çalışmaların kapsamına uygun olarak nicelik temsiline bakılmadan örneklem seçimine giderler (Büyüköztürk vd., 2011). Bu süreçte seçilen örneklemin temsil gücünden daha çok örneğin araştırma konusu ile olan ilgisi dikkate alınır (İslamoğlu, 2013). Bu doğrultuda kartopu örneklem yöntemiyle seçilen araştırmanın örnekleme, bir üst düzey sektör yöneticisi, üç kamu sektörü çalışanı, dört akademisyen, iki spor kulübü çalışanı, iki sivil toplum kuruluşu alt kademe yöneticisi ve bir mütercim tercüman olmak üzere toplam on iki kişiden oluşturmaktadır. Örnekleminin evreni temsil ettiği söylenebilir.

Bu çalışmada örnek olay veya vaka analizi esas alınmıştır (Kohlbacher, 2006; Bilim, 2007). Bu çalışmada olduğu gibi dijital ortamdaki verilerin düzenlenmesinde NVivo gibi bilgisayarlı veri düzenleme programları kullanılarak araştırmanın güvenilirliğini arttırılır (Roberts ve Priest, 2006; Kuş, 2009). Dolayısıyla nitel araştırmalar gerçekleştirilirken mülakatlar ilk olarak ses ve görüntü kayıt cihazlarına daha sonra Word ortamına aktarılır (Büyüköztürk vd., 2011). Word belgeleri, NVivo programına aktarılmadan önce güvenilirliği arttırmak için kayıtların doğruluğu katılımcıya teyit ettirilir (Yeşilyurt ve Semerci, 2011).

Bu araştırmada "Alternatif turizm kapsamında Likya yolu ve rekreasyon aktiviteleri nelerdir" problem cümlesi çerçevesinde alt problemlere GZFT analiziyle yanıt aranmıştır. GZFT analizi, bir örgütün ya da uygulamanın yönünün tanımlanmasına yardımcı olan bir teknik, arazi kaynaklarının planlanmasında, şehir stratejileri ve turizm planlaması gibi alanlarda başvurulan bir analiz biçimidir (Khalifipour vd., 2012). Bu bilgilerden hareketle araştırmada, Likya Yolunun sahip olduğu turizm potansiyelinin güçlü ve zayıf yönleri (iç çevre analizi) ile sahip olduğu turistik çekiciliklerin oluşturduğu fırsatlar ve tehditler (dış çevre analizi) ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılara Haziran/Temmuz 2019 tarihleri arasında şu sorular yöneltilmiştir:

Araştırma Sorusu 1: Katılımcıların demografik profili nasıldır?

Araştırma Sorusu 2: Likya Yolunun alternatif turizm potansiyeline ilişkin iç çevre analizi nasıldır?

Araştırma Sorusu 3: Likya Yolunun alternatif turizm potansiyeli yönünden dış çevre analizi nasıldır?

Nitel araştırmaların geçerlilik ve güvenilirliği için doğruluk (trustworthy) terimini kullanılır. Doğruluk terimi ise iç ve dış geçerlilikle açıklanmıştır. İç geçerlilik için dayanıklılık ve teyit edilebilirlik terimlerini kullanmışlardır (Şencan, 2005). Dış geçerlilik için ise inanılabilirlik ve aktarılabilirlik terimlerini kullanmışlardır (Frankel ve Wallen, 2006; Yin, 2011). Veriler araştırmacı tarafından üçer aylık süreyle iki kez kodlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler dört kategoride ve 24 koda toplanmıştır. İki kodlama arasında yaklaşık üç aylık bir süre olup, güvenilirlik katsayısı "Görüş birliği / (Görüş birliği + Görüş ayrılığı) formülü ile 0.82 olarak belirlenmiştir. Miles ve Huberman'a (1994) göre, kodlamalara ilişkin güvenilirlik dereceleri yüksektir.

Araştırmanın Bulguları

Nitel veri analizinin, verilerin düzenlenmesi, verilerin özetlenmesi ve verilerin yorumlanması olmak üzere üç temel aşaması vardır (Büyüköztürk vd., 2011). Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların görüşleriyle ilgili kategori ve kodların çapraz tablo ve şekiller yardımıyla açıklanması yoluna gidilmiştir. Katılımcı görüşlerinin hangi katılımcıya ait olduğu parantez içinde ve görüşlerden elde edilen kod paragraf sonunda kesikli parantez içinde verilmiştir.

Araştırma sorusu 1: Katılımcıların demografik profili nasıldır?

Araştırmanın birinci sorusuyla katılımcıların demografik değişkenlerine ait bilgilerine tablo 2'de yer verilmektedir.

Tablo 2 Katılımcılara (k) İlişkin Özellik Tablosu

Tanım	Cinsiyet	Meslek	Çalıştığı Kurum
K1	Erkek	Memur	Kamu Sektörü-Üst Düzey Yönetici
K2	Erkek	Akademisyen	Kamu Sektörü-Üniversite
K3	Kadın	Dağcılık Antrenörü	Dağ Sporları Kulübü

K4	Kadın	Memur	Kamu Sektörü Plan Proje Birim
K5	Erkek	Dağcılık Antrenörü	Dağ Sporları Kulübü
K6	Erkek	Akademisyen	Kamu Sektörü-Üniversite
K7	Erkek	Memur	Kamu Sektörü-Üst Düzey Yönetici
K8	Erkek	Uzman	Sivil Toplum Kuruluşu Alt Kademe Yönetici
K9	Erkek	Turizm İşletmecisi	Özel Sektör Alt Kademe Yönetici
K10	Kadın	Akademisyen	Kamu Sektörü-Üniversite
K11	Kadın	Mütercim Tercüman	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
K12	Erkek	Akademisyen	Kent Konseyi Üyesi

Tablo 2'ye göre katılımcılar farklı kurum ve meslek gruplarından oluşmaktadır. Bu özellik hem örneklemin araştırma evrenini temsil etmesi bakımından hem de farklı görüşlerin ortaya çıkarılması yönünden önemli görülmektedir.

Araştırma Sorusu 2: Likya Yolunun alternatif turizm potansiyeline ilişkin iç çevre analizi nasıldır?

İç çevre analiziyle turizm bölgesinin sahip olduğu doğal, kültürel, tarihi değerler, coğrafi özellikler, zenginlik ve güzelliklere ilişkin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (Kozak, 2014).

Tablo 3 Likya Yolu İç Çevre Analizi

Güçlü Yönler	Katılımcı Sayısı (k)	Görüş Tekrarı (r)	Zayıf Yönler	Katılımcı Sayısı (k)	Görüş Tekrarı (r)
1: Tarih & Kültür	9	15	1: Reklam & Tanıtım	10	17
2: Doğal Miras	8	12	2: Güzergâh Belirsizliği	9	10
3: Zengin Bitki Örtüsü	10	10	3: Yiyecek & İçecek Sorunu	5	6
4: Özgün Konaklama İmkânı	7	8	4: Konaklama Sorunu	5	5
5: Tarım ve Hayvancılık	2	2	5: İşgücü	4	5
6: Uygun İklim	2	2	6: Veri Tabanı Eksiği	2	3

Tablo 3'te görüldüğü gibi bölgenin sahip olduğu tarih & kültür (k=9, r=15), doğal miras (k=8, r=12), zengin bitki örtüsü (k=9, r=10) ve özgün konaklama imkânı (k=7, r=8) güçlü yönlerle ilişkin en fazla tekrar edilen kodlardır. Reklam & tanıtım (k=10, r=17), güzergâh belirsizliği (k=9, r=10), yiyecek & içecek sorunu (k=5, r=6) ve konaklama sorunu (k=5, r=5) en fazla tekrar edilen zayıf yönlerle ilişkin kodlardır. Likya Yolunun güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin katılımcı görüşleri şunlardır:

...yürüyüş boyunca dini, kültürel ve doğal çekim alanları...(k2). ...turistler, bizim Anadolu köylerinin yaşadığı hayatı, çobanlık yapan kadınlarımızı, çocuklarımızı o doğal dokusu ile görmek istiyor... Bunlardan mutluluk duyuyor bunlarda bizi en çok mutlu eden tavırlardır...(k3). ...farklı medeniyetlerin yaşadığı bu bölge aslında onlarla olan kültürel bağları da ortaya çıkarmaktadır. Bölgenin sahip olduğu

doğal, tarihi ve kültürel çekicilikler... (k4). ...hem tarihi hem de doğal çeşitliliğe sahip bir yürüyüş ve keşif güzergâhı...(k5). ...Likya kentlerine ait gözetleme, koruma, savunma amaçlı kale, kule yapılarının yanı sıra küçük çiftlik ve köy yerleşimleri, tarım terasları ve mezar anıtları...(k9). ...karayolu ulaşımı olmayan kalıntıları günümüze kadar ulaşan Roma ve Bizans dönemlerine ait antik kentler. ...bunlardan ilkleri 1999 yılında açılan Likya Yolu ve 2004 yılında açılan bir din ve tarihi güzergâh olan St. Paul yolu. ...ikisinin ortak özelliği, hem tarihi hem doğal çeşitliliğe sahip bir yürüyüş ve keşif güzergâhı. ...Helenistik, Prehistorik, En Erken Epipaleolitik, Erken Neolitik, Neolitik, Kalkolitik, Erken Bizans ve Osmanlı Dönemi yaşam izleri...(k10). ...Likya Yolu güzergâhında Sdyma, Pınara - Letoon - Xanthos gibi önemli antik kentler... (k11) [Tarih & Kültür].

...Likya Yolu'nun sahip olduğu flora ve fauna zenginliğiyle...(k2). ...dünya karayollarının en eski ve kapsamlı yol levhası buradadır. Aslında bu levhalar Likya şehirleri arasındaki mesafeyi gösterdiği için çok önemli...(k5). ...özgün mezar anıtlarına sahip olan Likya kentleri ziyaret edilmeye değerdir. Bu mezar anıtları bölgenin tarihiyle başlamaktadır, bazen kumlu plajlarda bazen de ıssız kayalıklarda durup yüzmeye imkânı...(k7). ...hemen her güzergâhta büyük tarihi sit alanlarının olması, antik şehirlere su taşımış olan su kemerlerine ve bağlantı yolları...(k8). ...Kelebekler Vadi'si elliden fazla familyaya ait yüz elli bitki türü barındırmaktadır. Bunun yanı sıra seksenden fazla kelebek türü, özelliklede kaplan keleşi ...(k9). ...florasında Avrupa, Türkiye ve dünya çapında nadir görülen ve tehlike altında olan elliden fazla bitki bulunur...(k11) [Doğal Miras].

...çok sayıda endemik bitki türü bulunmaktadır...(k1). ...bozulmamış çevre ile fauna-flora keşfedilmeye değerdir...(k2). ...zaten ülkemize özel on bir bin bitki çeşidi bulunuyor (k3). ...çok farklı ekosistem türlerini bir arada barındırmaktadır, doğal manzara ve florasının zengin olması...(k4). ...çok sayıda endemik bitki türünün varlığı...(k5). ...Bölge 600'den fazla endemik bitki türüyle ülkenin gözbebeğidir...(k6). ...endemik orkideler, geçerken uğrayan göçmen kuşları ile ekolojik anlamda da eşsiz bir yerdir...(k7). ...geven çiçeği ve şakayık da sadece bu bölgede görülen ve nisan ayı civarında muazzam manzaralar yaratan bitkilerdendir...(k9). ...Likya Yolu boyunca maki örtüsü çok zengin ve özellikle ilkbaharda muazzam bir manzara oluşturuyor. ...Kum Zambaklarının çevreye yaydığı hoş koku ve rengi son derece ilgi çekici (k12) [Zengin Bitki Örtüsü].

...köy pansiyonculuğu...(k1). ...konaklama ihtiyacını karşılayabileceği yerel işletmelerin ...(k2). ...Demre, Dalyan'da taş evler konaklama yönlü kullanılabilir...(k3). ...etap boyunca birçok konaklama ve yiyecek-içecek hizmetlerine sahip tatil beldelerinin geçilmektedir...(k5). ...Likya Birliği kentlerinin çoğu modern yerleşim yerleriyle iç içedir. ...köylerde uygun konaklama imkânı bulunmaktadır...(k6). ...rota üzerinde farklı tiplerde konaklama çeşitleri bulmak mümkündür (k8). ...yerel halk katıldığı zaman ev pansiyonculuğu ile yerel halkın yaşadığı bölgelerde örnek evler restore edilip turistlerin konaklaması için kullanılabilir...(k11) [Özgün Konaklama İmkânı].

...köyde hayvancılık yapılabiliyor...(k1). ...bilindiği üzere Finike portakalıyla meşhur...(k12) [Tarım & Hayvancılık]. ...Akdeniz iklimi görüldüğü için yürüyüşü kolaylaştırdığını düşünüyorum...(k3). ...ayrıca bölgedeki iklim genel olarak yürüyüş için oldukça uygun...(k12) [Uygun İklim].

...tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına yeterli özenin gösterilmemesi...(k1). ...kamu kurumlarından alınabilecek bilgi ve destek kısıtlı...(k2). ...tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yetersiz...(k2). ...pazarlama ve tanıtım stratejilerinin etkin değil...(k4). ...seyahat acenteleri ilgisiz...(k4). ...uluslararası alanda tanıtımın üzerine düşmüyor...(k6). ...ziyaretçilerin bilgilendirilmesi amacıyla konulması gereken flora ve fauna (hayvan varlığı) panolar yetersiz. Rota üzerindeki yönlendirme levhaları büyük oranda eksik olmakla birlikte hâlihazırda levhaların da yenilenmeye ihtiyacı var...(k7). ...fauna ve flora bilgilendirme panolarının yeterli olduğu söylenemez...(k8). ...yol üzerindeki köylerde yaşayanların, özellikle muhtarların bilgilendirilmesi önemli. Şu anki durumda turistlere şüphe ile yaklaşıyor, hazineci, terörist

gözüyle bakılıyor...(k9). ...doğal, coğrafya kaynaklı turizme yönelik tanıtım ve planlama çalışmalarının olmaması...(k9). ...google harita uygulaması gezdiği yerlerde düzenli olarak fotoğraf çekiyor. Buralar artık bir cadde olarak videoya alınmış oluyor. Bu tarz bir uygulama yok...(k10). ...acente, tur operatörü eksikliği...(k10). ...ziyaret edilen ören yerleriyle ilgili bilgilendirmeler oldukça az...(k11). ...Finike gibi portakalıyla meşhur bölgelerin tanıtım yok...(k12) [Reklam & Tanıtım].

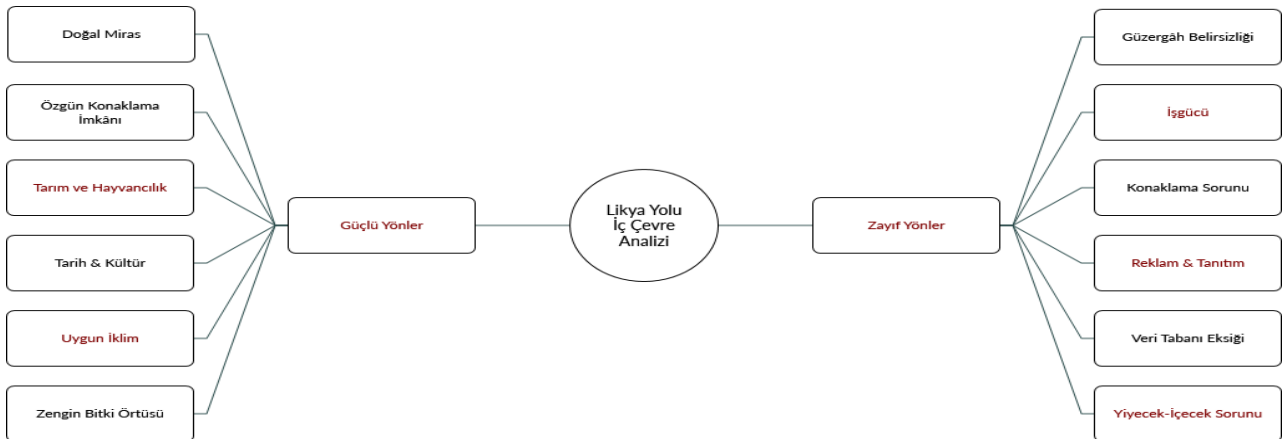
...yapısal olarak yol yürümeye elverişsiz...(k1). ...60-70 km'lik bir ana arter ile ören ve flora parkurları oluşturacak tali yollar belirsiz...(k2). ...işaretlerin yetersiz olması. Aslında herhangi biri bu haritayı ya da GPS kaydını görerek planını yapar ve Likya Yolu'nu gezer ...(k3). ...yolun belli ve kabul edilmiş bir rotasının bulunmaması...(k4). ...Likya Yolunun belli bir etabının olmaması büyük bir sorun...(k5). ...doğa yürüyüşçüleri için en büyük sorun rotanın işaretlenmesinin çok eksik olması... (k6). ...rotanın uluslararası bir standart olan kırmızı-beyaz çizgilerle işaretlenmemesi...(k9). ...Demre'nin çıkışı gibi "Likya Yolu-Finike 18 km" levhalar olmalı...(k11) [Güzergâh Belirsizliği].

...konaklama, su ve güvenlik zaafı...(k2). ...su islah çalışmaları belirlenerek paydaşlar ile rotadaki su kaynağı sorunu... .su kaynakları, sağlık hizmetleri ve internete erişimi konusunda sorun yaşanmaktadır...(k7). ...zaten bu yollarda en büyük sıkıntı; su, yeme içme takviyesi üç günlük parkurlardan fazlası için bu büyük bir sıkıntı...(k10). ...Likya Yolu biliniyor ama yerel belediyelikleri Likya Yolu içinde tanıtmak gerekli. Etaplar hadi yürüyelim kolaylığında değil. Örneğin bazı etaplarda su bulmak oldukça zor...(k11). ...su sarnıcına ulaştığında ise su temiz olmadığı için içmek istemezsiniz...(k12) [Yiyecek & İçecek Sorunu].

...genç ve bilgili nüfus eksik...(k1). ...bölge insanının yabancı dil konuşamaması, nitelikli işgücü eksikliği...(k2). ...gençler köyden kente göç ediyorlar işle ilgili...(k5). ...bölge insanının turizm faaliyetlerine yeteri kadar dâhil edilmiyor...(k9) [İşgücü].

...turistlerin çadır kampı kurabilecekleri yerler var. Ancak alternatif konaklama imkânı çok sınırlı...(k1). ...konaklama, su ve güvenlik zaafı mevcut...(k2). ...konaklama çok büyük sorun. İnsanlar tüm gün yürüyorlar, sonra çok uzakta olan konaklama yerlerine dönüyorlar ...(k4). ...konaklama, ulaşım vb. yeterli değil...(k9). ...konaklama imkânının olmaması...(k11) [Konaklama Sorunu].

...GPS sistemi belediye, kaymakamlık, dağcılık kulüpleri vb. sayfalara yüklenmesi gerekmektedir...(k1). ...yürüyüşler düzenli ve sürekli olmadığı için taşıma kapasiteleri ayarlanamıyor...(k3). ...parkurlara giriş çıkış yapanların listesi tutulmuyor. Jandarma ya da muhtarda bir defter olmalı. Giriş çıkışlar kontrol edilmeli...(k3) [Veri Tabanı Eksiği]. Şekil 2'de NVivo 12 ile yapılan analiz sonucuna ilişkin katılımcı görüşlerinin kategori ve kodlarına yer verilmektedir.

Şekil 2 Likya Yolu İç Çevre Analizine İlişkin Model

Şekil 2’de görüldüğü gibi bölgenin sahip olduğu güçlü yönler kategorisini doğal miras, özgün konaklama imkânı, tarım ve hayvancılık, sahip olduğu tarih ve kültür, uygun iklim ve zengin bitki örtüsü oluşturmaktadır. Zayıf yönlerini ise güzergâh belirsizliği, işgücü, konaklama sorunu, reklam & tanıtım, veri tabanı eksikliği ve yiyecek & içecek sorunu oluşturmaktadır.

Araştırma Sorusu 3: Likya Yolunun alternatif turizm potansiyeli yönünden dış çevre analizi nasıldır?

Turizm bölgeleri, turizm pazarında pek çok çevresel unsurdan ve gelişmelerden etkilenmektedir. Pazarlama planları hazırlanırken fırsatlar ve tehditler gibi çevresel faktörlerin değerlendirilmesi ve bununla ilgili birtakım varsayımların yapılması gerekir (Kozak, 2014: 57). Bölgenin sunduğu ürün ve hizmette öne çıkaran özellikler fırsatlar, pazardaki yerin kaybedilmesine neden olacak çevresel gelişmelerde tehditler olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 4 Likya Yolu Dış Çevre Analizi

Fırsatlar	Katılımcı Sayısı (k)	Görüş Tekrarı (r)	Tehditler	Katılımcı Sayısı (k)	Görüş Tekrarı (r)
1: Alternatif Turizm Merkezi	10	21	1: Bilinçsizlik	11	15
2: Dışsal Uyarıcılar	5	7	2: Güven Ortamı	9	10
3: İçsel Uyarıcılar	3	4	3: Özgünlüğün Kaybolması	6	7
4: Coğrafi Envanter	3	3	4: Yön Levhaları	4	4
5: Âtıl Binalar	2	3	5: Rakip Destinasyonlar	4	2
6: İklim	2	2	6: Mevsimsel Etkiler	2	2

Tablo 4’te görüldüğü gibi bölgenin sahip olduğu alternatif turizm merkezi (k=10, r=21), dışsal uyarıcılar (k=5, r=7) ve içsel uyarıcılar (k=3, r=4) fırsatlara ilişkin en fazla tekrar edilen kodlardır. Bilinçsizlik (k=11, r=15), güven ortamı (k=9, r=10) ve özgünlüğün kaybolması (k=6, r=7) tehditlere ilişkin en fazla tekrar edilen kodlardır. Likya Yolunun sahip olduğu fırsat ve içinde bulunduğu tehditlere ilişkin katılımcı görüşleri şunlardır:

...aynı zamanda klasik turizm merkezi olan bölgenin sahip olduğu tarihi ve kültürel yerler ile doğal zenginlikler doğa yürüyüşü turizmine hem de kültür turizmine uygun alanlardır. ...bölge zaten bir klasik turizm merkezi...(k1). ...doğa ve kültür turizminin bir arada olması, bölge için önemli avantaj...(k2). ...Hollanda’nın yel değirmenleri varsa bizim de su değirmenlerimiz var. Çiftlik turizmi sektörü de geliştirilebilir. Burada turist portakal, nar toplayacak, nar ekşisi yapacak...(k3). ...bölgenin klasik turizm kaynaklı uluslararası bilinirliği yüksek. ...yayla turizmi dağcılık, rafting ve kampçılık bakımından elverişli...(k4). ...Likya Yolu, açık hava (outdoor) sporlarının yaygın şekilde yapıldığı İskandinav ülkelerine yürüyüş yolları (trekking) programları gibi yaratıcı ürünlere sahip bir bölgedir. ...doğa turizmi ve kültür turizmi yönünden oldukça zengin...(k6). ...yürüyüş turizmi, kıyı turizmiyle bütünleşmeye müsait. ...hem kuşların göç yolu üzerinde olması hem de kuş çeşitliliği, kuş gözlemcilerinin bölgeye olan talebi...(k7). ...sahip olduğu tema, yürüyüş patikaları ve çekiciliği yüksek kırsal yerler, ...bisiklet turizmi ve çadır kampçılığı, binicilik ve su sporları...(k8). ...Likya şehirlerini tarihsel olarak birbirine bağlayan antik yolların birleştirilmesi ile oluşturulmuş olan rota hem ekoturizm ve doğa turizmi hem de bir dağ yürüyüşü (trekking) parkurudur. ...yat turları yapılan sahillerde su altı batık dalışı yapma...(k11).

...güzergâh üzerinde bulunan köylerin turizme kazandırılmasıyla yaylacılık, denizle bağlantısı olan yerlerinde ise yat turizm potansiyelinden yararlanılabilir...(k12) [Alternatif Turizm Merkezi Olması].

...zengin biyolojik çeşitlilik ve jeolojik oluşumlar...(k2). ...turistlerin yeni yerler keşfetme arzusundaki artış. ...bölgeye yönelik artan iç ve dış turizm hareketliliğinin varlığı...(k3). ...doğa turizmine ilginin artması...(k4). ...doğa ve kültürel çevresi bozulmamış kırsal alanlara olan ilginin artması...(k5). ...doğa, kültür ve tarih turizmine olan ilgi...(k6) [Dışsal Uyarıcılar]. ...içe dönük turizm talebindeki artışlar, turist tercihlerindeki değişimler...(k2). ...kaya tırmanışına uygun iklim, doğal kaynak ve bozulmamış çevreye sahip parkurlar turistler tarafından tercih edilmektedir...(k5). ...turistlerin milli park vb. yerleri görme isteğindeki artış...(k6) [İçsel Uyarıcılar].

...Likya Yolu tarihsel mirasın üzerindedir...(k4). ...özellikle Nekropolis alanlarda geçmiş yüzyıllarda varlığı bilinen çok sayıda lahdi günümüzde görme olası değildir...(k5). ...coğrafi envanter tamamlanırsa bir fırsata dönüşebilir...(k6) [Coğrafi Envanter]. ...rota üzerindeki köylerin, günümüz şartları dolayısıyla boşalmakta olması da bir fırsat olabilir, pilot evler belirlenerek restore edilebilir ve turistlerin konaklaması için tahsis edilebilir...(k5). ...atıl binalar canlandırılabilir. Böylece köylü de kazanır...(k10) [Atıl Binalar]. ...yılın büyük bir bölümünde hava koşullarının yürüyüş turizmine uygun...(k1). ...iklimsel olarak dört mevsim yürünebilecek parkurların...(k2) [Uygun İklim].

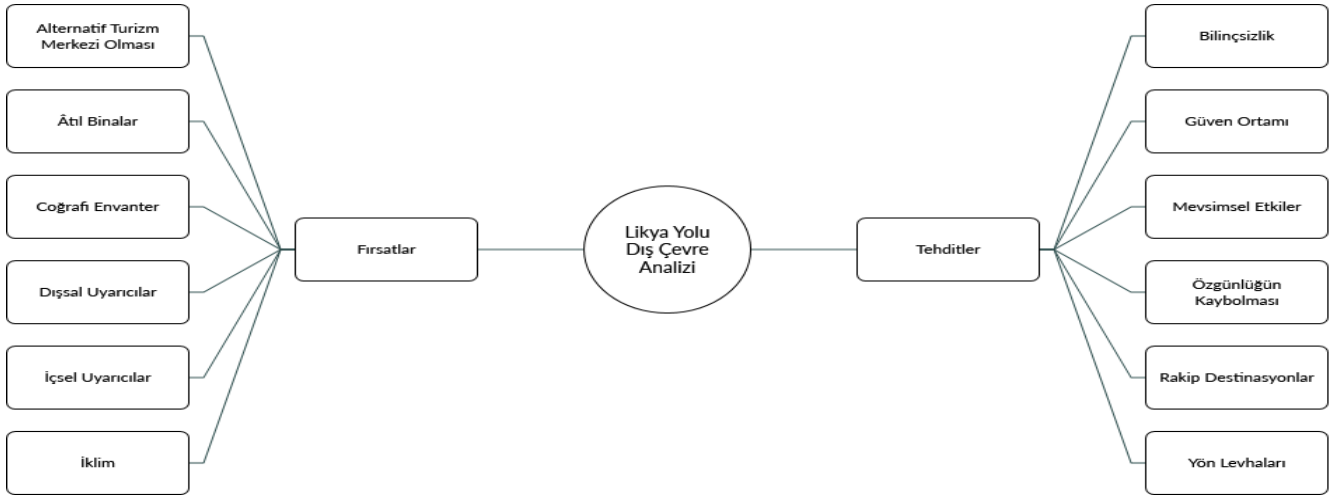
...ancak insanların yoğun bir şekilde bölgeyi kullanmaları doğal alanları tahrip edebilir, plansız turizm yatırımları sahip olunan çekiciliklerin hızla bozulmasına neden olmaktadır... (k1). ...rota üzerindeki köy sakinlerinin bilinçsiz...(k2). ...Likya kuşkonmazı ve sığla ağacı gibi endemik bitki türleri hızla azalmaktadır...(k3). ...özellikle kamp yerlerinde ve yürüyüş güzergâhına atılan çöpler...(k4). ...kent yerleşimlerine ilişkin; günümüzde yoğun kaçak kazı tahribatlarına rastlanmaktadır, Likya Bölgesinde bulunan kabartma heykellerinin çoğu yurt dışına götürülmüştür. Burada bulunanlar alçı kopyadır...(k5). ...kaya mezarlarının çoğu Antik Dönem'den başlayarak yakın zamana kadar olan dönemde soyulmuş...(k6). ...işletme atıkları ve rekreatif etkinlikler sonrası oluşan kirlilik...(k7). ...1990'lı yılların sonunda başlayan turizm hareketliliği sonucu yaylalar yoğun yapılaşmaya uğramış ve antik yerleşimler büyük zarar görmüş ve tahrip edilmiştir...(k8). ...tarihi ipek yolu rotasının büyük bir kısmı Türkiye'den geçiyor ama konuya ilgisiz ve orası tamamlanmak üzere...(k9). ...halkın bilinçsiz oluşu...(k10). Antik yapıların düzgün taş blokları köy evlerinin yapımında kullanılmış define arayıcıları tarafından tahrip edilmiştir. ...yaylalardaki yoğun modern yapılaşma antik yerleşime çok zarar veriyor (k11) [Bilinçsizlik].

...güzergâh boyunca konaklama, ulaşım ve güvenlik kısmen sağlanıyor...(k1). ...konaklama, su ve güvenlik zaafı mevcut...(k2). ...yasal yaptırımların yetersizliği ya da uygulama sorunlarından kaynaklı koruma yetersiz...(k3). ...tarihi alanların çoğunluğu yüksek, eğimli ve engebeli arazilerde...(k3). ...gerek siyasi istikrarsızlık gerekse de yakın coğrafyadaki ülkelerin içinde bulunduğu savaş durumunun olumsuz olarak etkileri...(k5). ...medyaya Likya Yolunda kaç kişinin yürüdüğü, ne kadar popüler olduğu değil, dağda mahsur kalanlar yansıyor...(k7). ...bölge halkını asıl besleyen tarım ve hayvancılık. Bunun için turizme güvenmiyor, bel bağlamıyorlar...(k8). ...bazı parkurların işaretleri kaybolduğu için etap dışına çıkılmasına neden olmaktadır. Bu durum bazen hayati tehlikelere yol açtığı söylenebilir...(k9). ...savaş çığlıkları...(k10). ...ancak güvenlik vb. sıkıntısı yaşadığı zaman tüm çabalar boşa gitmektedir, can güvenlikleri ve barınma olasılıkları teminat altına alınamaması...(k12) [Güven Ortamı].

...Likya Yolu'nun tamamı için ayrıntılı bir envanter çıkarılması gerekir...(k4). ...mermer ocakları hem rotaları, hem de manzarayı ve doğal dokuyu tahrip ediyor...(k5). ...önümüzdeki yıllarda antik kentler, çevre ve doğa alanların bozulmasıyla karşılaşılabilir. Çünkü hâlihazırda define ya da ev yapımı için antik kentlere ait taşlar kullanılmaktadır. Bu hemen her yerde görülebiliyor...(k6). ...antik yol ve patikalar yürüyüşçülerine yeni tecrübeler kazandırmaktadır...(k8). ...mesela Demre civarının haritası

bulunmuyor...(k9). ...rotadaki trafik düşük olduğu için bitki örtüsü engel oluşturacak şekilde kontrolden çıkmış...(k12) [Özgünlüğün Kaybolması].

...doğal alanları ve doğal dokuyu bozmayan işaret ve yönlendirme levhalarının olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü yön levhası yürüyüş yapanları ulaşımı zor tehlikeli alanlara yönlendirmektedir. Bu durum kazalara hatta ölümlere neden olabiliyor. Bu bölgenin çekiciliğini kaybettirebilir...(k1). ...Likya kentlerini birbirine bağlayan antik yolların bir kısmı tahrip edilmiş...(k8). ...pansiyonların rotayı kendi pansiyonlarına çekmeye yönelik sabotajları (k10). ...yol üzerindeki işaretlemeleri hangi kurumun yapacağı belli değil. Ayrıca, ağaç kesim çalışmaları sonrası toplama yapılmadığı için bazı parkurlarda yürümek çok zorlaşıyor...(k12) [Yön Levhaları]. ...Avrupa'da iyi düzenlenmiş yürüyüş rotalarının bulunması...(k2). ...çevre yörelerin müşteri kapması...(k10) [Rakip Destinasyonlar]. ...bölgede kış aylarında ulaşım olanakları oldukça zordur...(k2). ...Çıralı-Ulupınar arasındaki çay ulaşım sorunu oluşturuyor. ...özellikle ilkbahar aylarında su çok yüksek ve köprü yok...(k12) [Mevsimsel Etkiler]. Şekil 3'te NVivo 12 ile yapılan analiz sonucuna ilişkin katılımcı görüşlerinin kategori ve kodlarına yer verilmektedir.

Şekil 3 Likya Yolu Dış Çevre Analizine İlişkin Model

Şekil 3'te görüldüğü gibi bölgenin karşı karşıya olduğu tehditler; bilinçsizlik, güven ortamı, mevsimsel etkiler, özgünlüğün kaybolması, rakip destinasyonlar ve yön levhaları iken, alternatif turizm merkezi olması, atıl binalar, coğrafi envanter, iklim, dışsal ve içsel uyarıcılardan oluşmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmanın amacı Likya Yolu'nun alternatif turizm potansiyelini GZFT analizi yardımıyla ortaya çıkarmaktır. TURSAB (2020) raporuna göre salgın dönemlerinde doğa ve macera gibi alternatif turizm çeşitleri daha fazla öne çıkmaktadır. Likya Yolu, yürüyüş turizmi gibi alternatif turizm (doğa, macera, yayla, bisiklet vb.) faaliyetlerinin yapılmasına ve sürdürülebilir ilkeler dâhilinde turizme kazandırılmasına olanak tanımaktadır (Clow, 2019). Likya Yolu Avrupa'daki en uzun dört, dünyanın da en güzel on yürüyüş rotasından birisi olarak kabul edilmektedir (Bozhüyük Ardahanlıoğlu, 2013). Kültürel rotalar su, toprak veya herhangi bir yer üzerinde, bölgesel, ulusal veya uluslararası konumda olabilen etkileşim ve iletişim güzergâhlarıdır. Bu güzergâhlar, fiziksel olarak tanımlanmış alanlarda, kendine özgü dinamiklere ve tarihi işlevselliğe sahip yerlerdir (Turgut Gültekin ve Çetin, 2019). Şöyle ki:

- Likya Yolu boyunca Antik Kentler (kale, lahit, kaya mezarları, nekropol alanları, tiyatro, stoa, agora, tapınak vb.), taşlı patikalar, düzlükler, zeytinlikler, makilikler, piynar ve keçiboynuzu

ağaçları görülmektedir (Şenel, 2021). Buralar yerel halk için günlük boş zaman geçirme yerleridir.

- Likya Yolu boyunca sarnıç, su kemeri, mezar odaları, kilise, surlar, bazilika, agora, anıt mezarlar, hamam, saray, stadyum, insan figürü kabartmalar ve belirli bir şahsı veya olayı anmak için obeliskiler (dikilitaş) görülmektedir. Kent yerleşimlerine ve sınırlarına ilişkin bilgiler veren bu yazıtların günümüze kadar ulaşması hem bölgenin tarihçesi hem de yapıların tanımlanmasını kolaylaştırmaktadır. Kazı çalışmaları sonucu ortaya çıkarılan heykel, heykel başı, seramik, sikke, cam ve metal eserler Likya kültürü ve yaşamına ışık tutması açısından önemli bilgiler içermektedir. Bu eserlerin sergilendiği müzeler ise bölge tarihine ilgi duyan yerel halk ve gezginlerce uğranılan yerler konumundadır.
- Likya Birliğindeki kentlerin her biri farklı özelliklere ve stratejik öneme sahiptir. Örneğin Üçağız ya da Kekova olarak bilinen kente Simena Kalesi'nden bakıldığında kentin sahip olduğu doğal limanın ne kadar emniyetli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kent hemen her çağda önemini korumuştur. Öyle ki Likya Birliğinin aksine Orta Çağ'da da burada yaşam devam etmiştir. Kale içerisinde kayalar oyularak yapılan yedi sıralı 300 kişilik tiyatro günümüze kadar ulaşmıştır (Şenel, 2021).
- Likya Birliği sınırları içinde farklı inanç ve milliyetten insanların yaşadığı görülmektedir. Ancak yerlerin isimleri (İslamlar: Bodamya, Fethiye: Telmessos ve Megri, Kayaköy: Livissi ya da Levissi, Karmyllassos, Karaköy, Turabi ve Rum Köyü) değişse de günümüzde hem yeni isimleriyle hem de antik dönemdeki isimleri bilinmektedir.
- Likya mezar anıtlarına Likya tipi lahitler, payeli mezarlar, tapınak türü mezarlar ve ev tipi mezarlar olmak üzere dört farklı türde rastlanılmaktadır. Likya tipi lahitler en fazla Telmessos (Fethiye), Pınara, Ksanthos (Kınık), Antiphellos, Kyaenai ve Sura kentlerinde görülmektedir (Yazıcı, 2019).
- Kayaköy, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine kadar kullanılan ama günümüzde terk edilmiş Rum evlerinden oluşur.
- Kelebekler Vadisi (Güldürümsü Vadisi) adını barındırdığı 80'den fazla kelebek türünden ve özellikle kaplan kelebeğinden almıştır. Vadi deniz ve dik kayalıklarla dış dünyadan izole olmuştur.
- Ksantos' un (Xsantos) Likya dilindeki karşılığı Arnna olup sarı anlamına gelmektedir (Yazıcı, 2019). Likya birliği için Letoon ortak tapınma merkezi ve resmi belgelerin saklandığı yerdir. Ksantos birliğin hem başkenti hem de tüm zamanlarda en büyük kentidir (Tüzün, 2019).
- Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerinde aristokratların asaletlerini simgelemek için giydikleri elbiselere rengini veren boyanın burada üretiliyor olması, Aperlai'nin önemini arttırmış. Bölgede bulunan bir deniz kabuklusundan elde edilen mor boya, yüzyıllar boyunca asaletin simgesi olmuştur (Şenel, 2021). Patara kumsalları ise binlerce yıldır deniz kaplumbağalarının (Caretta Caretta) yumurtalarını bıraktığı yerdir (Yazıcı, 2019).

Likya Yolu Rotası ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin iyi bir planlamayla hayata geçirilmesi ve sürdürülebilir kılınması için son derece önemlidir. Turizm bölgesinde sürdürülebilir turizm gelişiminden söz edebilmek için yerel halkın turizm planlamasının sadece sosyal ve kültürel olarak değil aynı zamanda ekonomik ve çevresel olarak da rol alması gerekir. Dolayısıyla Likya Yolu Rotası için şu önerilere uyulabilir:

- Doğaya dayalı turizm, manzara, vahşi yaşam, fauna-flora, su yolları ve kültürel miras gibi bozulmamış doğal kaynakların kullanımına dayanan fiziksel aktiviteleri içerir. Bunlar aynı zamanda kişilik gelişimi, sosyalleşme, eğitim ve doğayla mücadele gibi konularda kişilerin gelişimine katkıda bulunan rekreasyonel aktivitelerdir (Akoğlan Kozak, 2012). Bu aktivitelerden biri olan doğa yürüyüşü öne çıkarılıp diğer turizm çeşitleriyle birleştirme yoluna gidilebilir. Örneğin bölgede bulunan endemik bitki türleriyle botanik turizmi, göçmen kuşların geçiş güzergâhı olması yönüyle de kuş gözlemciliği turizmi öne çıkarılabilir.
- Uluslararası Doğa Koruma Birliği tarafından dünya genelinde koruma altında bulunan ve sahillerde yetişen Kum Zambaklarının korunması için sahile bilgilendirici ağaç levhalar dikilmesi ve para cezası uygulamalarına gidilmektedir. Böylece nesli tükenme tehlikesinde olan Kum Zambaklarının, taşınması, soğanlarının toplanması ve yurt dışına çıkarılmasının önüne geçilmektedir.
- Likya Yolu kaynakları alternatif turizm (yayla turizmi, dağcılık, kuş gözlemciliği, su altı dalış, yat turizmi, çiftlik turizmi vb.) ve rekreasyonel aktivitelere imkânı sunmaktadır. Ancak insanların bölgeyi yoğun bir şekilde kullanmaları doğal alanları tahrip edebilir. Dolayısıyla bu alanların korunmasına ilişkin yerel halkın sürece dâhil edildiği uygulamalara gidilmelidir.
- İç çevre analizinde işgücünün zayıf bir yön olarak tespit edilmesinde köyden kente özellikle genç nüfusun göç etmesi gösterilmektedir. Bu nedenle turizm yatırımlarının etkin bir şekilde gerçekleşmesi için yöre insanının planlamalara dâhil edilmesi gerekir.
- Likya Yolu boyunca antik kentler, dağ manzaraları, deniz ve doğa bir arada görülebilir. Bu yönüyle rota hem bir yürüyüş parkuru hem de geçmişi günümüze bağlayan doğal bir köprü özelliği taşımaktadır. Sahiplenip, koruma, bilgilendirme ve tanıtım aracılığıyla kent dokusundan geriye kalanlar gelecek kuşaklara aktarılabilir.
- Likya kentlerinden geriye kalmış kent kalıntılarının korunması, üzerine araştırmalar yapılip bilimsel kazılar aracılığıyla tekrar gün yüzüne çıkarılabilir. Kentlerin antik ismi kullanılarak resmi kurumların desteğiyle kaçak kazı tahribatlarının engellenmesiyle gezginlerin ilgi odağı haline gelebilir.
- Likya Yolu'nun sahip olduğu maddi ve manevi kültürün tahrip ya da yok edilmesini engellemek için her aşamada paydaşların katılımını sağlayacak mekanizmalar kurulmalıdır.
- Likya Yolu'nun sahip olduğu kültürel birikim tanıtılarak oluşturulan turizm hareketliliği ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır. Avrupa Kültür Rotası kapsamında olan yerlere bağlı kalınmayıp, pek çok kültür rotası da belirlenebilir.
- Çekicilik, ulaşılabilirlik ve turizm işletmeleri turistik ürünü oluşturan unsurlardır. Dolayısıyla Türkiye'de kültür rotası potansiyeli oldukça yüksektir. Ayrıca Avrupa'da sertifikalandırılmış rotaların ülkemizde devamının sağlanması mümkündür. Çekicilik unsuru aracılığıyla turistin Likya Yolu'nu tercih etmesi yoluna gidilmelidir.
- Turizm bölgesi maceracı turistler için bir çekim alanı olsa da Likya Yolu farklı turizm tipleri için de tercih edilmektedir. Turizm bölgesinin tanıtımlarında bu yönünün de öne çıkarılması çekiciliği arttıracaktır.
- Yürüyüş yolu parkurunda geçiş noktalarında haritalandırmalar yapılmalıdır. Likya yolu yürüyüş parkurundaki yönlendirme levhalarındaki yetersizlik giderilmelidir.

- Yürüyüşçülerin ihtiyaç duydukları ürünleri bölge insanından bedelini ödeyerek temin etmesi sürdürülebilir turizme katkı sağlayacaktır.

Son olarak turizm plan ve politika sürecinde yerel halkın çevresel ve ekonomik yönden rol ortaya koyması gerekir. Rekreatif alanların başarılı bir şekilde yönetilmesi için halkın, kullanıcıların ve işletme sahiplerinin sürece dâhil edilmesi gerekir. Yerel halk tarafından desteklenmeyen turizm plan ve politikaları turistik ürünün yaşam eğrisi üzerindeki evreleri hızlı bir şekilde geçmesine sebep olacaktır.

Kaynakça

Aksu, M. ve Kayabalı, C. (2006). Alternatif bir turizm: Kültür turizmi. *Standart: Ekonomik ve Teknik Dergi*, 45, 25-28.

Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, S. (2012). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Anonymous. (2012). Likya Yolu. Erişim adresi: <https://cultureroutesinturkey.com/tr/likya-yolu/>, erişim tarihi; 30.05.2022.

Aydın, E. K. (2006). *Examining the Lycian sites by using GIS / CBS kullanılarak Likya yerleşimlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü / Arkeometri Ana Bilim Dalı, Ankara.

Bahar, O., Çelik İlal, N. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkileri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6 (1), 125-139.

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2012). Ekoturizm sektör raporu. Erişim adresi <https://docplayer.biz.tr/765826-Mutlu-yasam-bolgesi-bati-akdeniz-ekoturizm-sektor-raporu.html>

Bernstein, R. (2005, 19 Sept.). *Patara Journal; A Congress, Buried in the Sand, Inspired One on a Hill*. The New York Times. Access address: <https://www.nytimes.com/>

Bilim, Y. (2007). Araştırma yöntemi olarak vaka çalışması ve süreci. A. Yüksel, B. Mil ve Y. Bilim. (Ed.), *Nitel araştırma neden, nasıl, niçin* içinde (ss. 193-212. ss.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Bozhüyük Ardahanlıoğlu, Z. R. ve Çınar, İ. (2013). Likya yolu güzergâhı Fethiye etabının rekreasyon olanakları ve ekoturizm kapsamında değerlendirilmesi. *3rd International Geography Symposium (GEOMED)* içinde (334-344. ss.). Kemer, Antalya: ISBN: 978-605-62253-8-3

Bulut, Z. (2006). *Kemaliye (Erzincan) ilçesi ve yakın çevresinin alternatif turizm kapsamında rekreatif turizm potansiyelinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Büyüköztürk, Ş., Kılıcı Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2011). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Chang, S. (2009). *A relationship between active leisure and active vacations*. A Dissertation Presented To The Graduate School Of The University Of Florida In Partial Fulfillment of The Requirements For The Degree Of Doctor Of Philosophy, University Of Florida.

Cohen, E. (1974). Who is a tourist? A conceptual clarification. *Sociological Review*, 22 (4): 527–55.

Clow, K. (2019). *Likya yolu*. İstanbul: Hill Yayın.

- Çoşar, Y. (2014). Turistik Ürün Politikası. A. Timur (Ed.), *Turistik ürün çeşitlendirme stratejisi* içinde (113-128. ss.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çevik, N. (2011). Likya tarihi. *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, (20), 36-50.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve çevre yönetimi: sürdürülebilir çevre yönetimi*. Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Durgun, A. (2007). Isparta turizminin SWOT analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, (5), 93-109.
- Frankel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *Designing and evaluate research in education* (7th. ed.). New York: McGraw – Hill Higher Education.
- Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hamilton, A., Jay, J. and Madison, J. (1961). *The Federalist Papers* (1787-88). New York: The New American Library of World Literature.
- İslamoğlu, H. ve Alnıaçık, Ü. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kaygısız, Durgun, A. (2021). Covid-19 sonrası Türk turizm sektöründe oluşabilecek fırsatlar ve riskler. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23), 79-95.
- Khalifipour, H., Soffianaian, A. and Fakheran, S. (2012). Application of SWOT analysis in strategic environmental planning: A case study of Isfahan/ Iran. *International Conference on Applied Life Sciences (ICALS)* içinde (123-126. ss). Konya, Türkiye.
- Kohlbacher, F. (2006). The use of qualitative content analysis in case study research. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research* içinde (1-30. ss.). Institut für Qualitative Forschung, DOI: <https://doi.org/10.17169/fqs-7.1.75>
- Kozak, N. (2014). *Turizm pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kuş, E. (2009). *NVivo 11 ile nitel araştırma projeleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lloyd, K. ve Auld, C. (2002). Social indicators research: An international and interdisciplinary. *Journal for Quality-of-Life Measurement*. 57 (1) : 43-71.
- Manfredo, M. J., Driver, B. L. ve Tarrant, M. A. (1996). Measuring leisure motivation: A meta-analysis of the recreation experience preference scales. *Journal of Leisure Research*, (28): 188-213.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. B. (1995). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publication.
- Oktayer, N., Susam, N., ve Çak, M. (2007). *Türkiye'de turizm ekonomisi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Oran, İ. B. (2020). Covid-19'un uluslararası turizm üzerinde diğer krizlerden farklı etkileri. *Turkish Studies*. 15 (4), 807-826.
- Özaltın Türker, G. (2020). Covid-19 salgını turizm sektörünü nasıl etkiler? Turizm akademisyenleri perspektifinden bir değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 6 (2), 207-224
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm faaliyetleri üzerine teorik bir çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (10), 183-195.

Öztürkmen, D. (2012). *Bölgesel kalkınma ve turizm arzı açısından kültür yollarının incelenmesi: Likya yolu örneği*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Dış İlişkiler ve Ab Koordinasyon Daire Başkanlığı Uzmanlık Tezi.

Payne, L. L., Mowen, A. J. ve Orsega-Smith, E. (2002). An Examination of Park Preferences and Behaviors Among Urban Residents: The Role of Residential Location, Race and Age. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 24(2): 181-198.

Roberts, P. and Priest, H. (2006). Reliability and validity in research. *Art and Science Research Methods*, 20(44): 41-45.

Gössling, S., Scott, D., and Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of Covid-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 1-20. DOI: 10.1080/09669582.2020.1758708

Sarı, H. (2007, 19-27 Mayıs). Likya yolu yürüyüşü: Muğla-Ölüdeniz-Antalya Üçağız (Kekova) yürüyüş notları. Erişim adresi: <http://www.huseyinsari.net.tr/likya.pdf>.

Smith, J. W., Burr, S. W. ve Reiter, D. K. (2010). Specialization among off-highway vehicle owners and its relationship to environmental worldviews and motivations. *Journal of Park and Recreation Administration*, 28 (2): 57-73.

Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik*. Ankara: Seçkin Kitapevi.

Şenel, A. (2021). *Adım adım Likya yolu*. (4. Baskı). İstanbul: Orbis Yayın dağıtım.

Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği. (2020). Covid-19 Sürecinde Türkiye ve Dünya Turizmi değerlendirmesi. Erişim adresi <https://www.tursab.org.tr/duyurular/covid-19-surecinde-turkiye-ve-dunya-turizmi-degerlendirmesi>

Turgut Gültekin, N. ve Çetin, T. N. N. (2019). Dünya mirası kültürel rotalar kapsamında Türkiye'deki gelişim koridorlarının değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(19), 57-72.

Türk, S., Kaya, B. ve Baykan, O. (2008). Batı Akdeniz (Likya) tarihi yerleşim merkezlerinin su iletim sistemleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10 (3), 43-474.

Tütüncü, B., Pamukçu, H., ve Tanrısever, C. (2020). Likya yolu yürüyüşçülerinin profilleri ve memnuniyet düzeyleri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 31(2), 113-124.

Ünal, S. (2010). *Tiltaneke. Likya Yolu-Ortadoğu*. İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.

Tüzün, M. (2019). *Likya Yolu Rehberi*. Ankara: Elpis Yayınları.

Yazıcı, E. (2019). *Likya yollarında*. (2. Baskı). İstanbul: Pasifik Ofset.

Yeşilyurt, E. ve Semerci, Ç. (2011). Uygulama öğretmenlerinin öğretmenlik uygulaması sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-23.

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish*. London: The Guilford Press.